

Беларуская

КРЫНІЦА

Палітычная, Грамадзяная і Літаратурная Газета.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі:

ВІЛЬНЯ, Людвісарская 1-19. (Wilno, Ludwiskarska 1-19)

Рэдакцыя адчынена ад 9 гадз. ран да 4 гадз. веч.

Цэны абвестак паводле ўмовы.

"Бел. КРЫНІЦА" каштуе на год—4 зл., на паўгода — 2 зл., на 3 месяцы — 1 зл. Заграніцу ўдвая даражэй.
ГАЗЕТА ВЫХОДЗІТЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ.

Жартуюць ці дарогі пытаюць?

Кожнаму ведама, хто хоць крыху знаёмы з беларускай душой, як беларус усьцяж не давярае, усьцяж распытвае нават аб тым, аб чым добра ведае. Робіць ён гэтак затым, што занадта доўга быў у няволі, занадта доўга жыў пад паншчынай і да ўсяго і да ўсіх зняверыўся. Недавер і падазроннасць асталіся ў беларуса і сяньня, як асаблівыя рыскі яго характару, што вытварыліся прадусім падчас паншчыны.

Сяньня, ідучы дарогай і добра яе знаючы, беларускі селянін, пры спатканьні з другім селянінам, надта часта запытае: куды гэта дарога? Той адкажа, як належыцца, але ўглядаючыся на падарожніка, думае: каб ты жыў, сколькі ты ня ведаеш, ты толькі жартуеш, або зубы загаварваеш.

Пагаворкай — жартуеш, ці дарогі пытаеш — адказвае сяньня беларус на пытаньне проста недарэчна, або на пытаньне, якое мае саўсім іншыя мэты і думкі, чымся ў пастаўленым пытаньні. Гэта беларуская народная пагаворка можа быць лёгка датасавана да апошніх двух выступленьняў так званых маладых беларусаў, ці вярней «białorusinów-polaków».

Вось нейкі А. Жук (пэўне-ж не маёвы жук) у № 8-9 сёл. г. польскай часопісі „Włóczęga" напісаў артыкул: „Польская дзяржаўнасьць і Беларусь". Прад гэтым артыкулам рэдакцыя зрабіла зацемку, што яна дужа ахвотна дае голас „młodej generacji inteligencji białoruskiej", якая імкнецца да „zgodnego współżycia pod wspólnym dachem państwowym". У гэтым артыкуле Жук вуча палякоў, што яны маюць зрабіць, каб беларусы шанавалі польскую дзяржаўнасьць і каб уважалі яе за сваю. Для гэтай мэты паводле Жука палякі павінны здаволіць патрэбы беларусаў у рожных галінах іх жыцця, а так-жа павінны „распацаць шчырыя адносіны да беларусаў у духу супольнай дзяржаўнасьці". „Няхай ня дзіваць нікога гэтыя пункты — кажа ў канцы свайго артыкулу Жук — яны выстаўлены беларусам, які хацеў-бы пазытыўна аднесьціся да супольнае з палякамі дзяржаўнасьці, не прырачаючы свайму нацыянальнаму сумленьню".

Вось-жа прыпомнім Жуку, што гэткае яго выступленьне дужа прырэчыць беларускаму сумленьню і не разумець гэтага можа толькі той, хто беларускае сумленьне пачынае траціць, або ўжо яго страціў. Патрэбы культурныя і грамадзка-эканамічныя тых беларусаў, якія сяньня знаходзяцца ў граніцах Польшчы, Польшч павінна здаволіць на падставе права прыроднага, а так-жа на падставе Вэрсальскага і Рыскага трактатаў. Вось-жа дзеля здаваленьня сваіх слушных, абаснаваных правам прыроды і правам міжнародным, патрэб беларусы пад Польшчай, ня маюць ніякага абавязку зракацца ідэалу сваёй беларускай дзяржаўнасьці. А ўзноў Польшч, якая мае права ад беларусаў трэбаваць спаўненьня ўсіх сваіх законаў, ня мае ніякага права трэбаваць, ды й ня трэбуе, зрачэньня іх найвышэйшага народнага ідэалу. Беларусы-ж пад Польшчай так-жа ня маюць права зракацца гэтага ідэалу — яны толькі частка беларускага народу, якая ніколі ня мае права забывацца аб цэласьці гэтага народу і якая ніколі ані ад імя свайго, ад часткі, ані ад імя другой часткі Беларусі, што сяньня знаходзіцца пад Саветамі, за межамі Польшчы, ня мае права зракацца беларускага найвышэйшага сувэрэннага ідэалу. А

тым часам Жук у ўспомненым артыкуле іменна выракаецца беларускіх сувэрэнных ідэалаў.

Ведама, можна і нават трэба снуць пляны аб будучым сужыцці адроджанага і самастойнага беларускага народу з такім-жа суседнім народам польскім, але рабіць гэта трэба не гандлем найвышэйшым ідэалам беларускага народу, як гэта робіць Жук, але паводле прынцыпу: вольны з вольным і роўны з роўным. Ну, але можам пацешыцца тым, што сярод беларусаў такіх Жукоў ёсьць нямнога і што беларусы добра разумеюць значэньне сваёй народнай пагаворкі не хадзіць за жуком, а так-жа можам пацешыцца і тым, што беларусы добра разумеюць і тое, што Жук у гэтым сваім артыкуле не дарогі пытае для беларускага народу, але строіць з яго цалком няпрыстойныя, сваекарысныя жарты.

У падобным жа духу ў „Kur. Wil." (9.VI.33) паявіўся ўжо іншага жука, нейкага Ера, артыкул пад шумным назовам „Kryzys czy nowe łożysko ruchu białoruskiego?". Артыкул гэты такжа папярэджаны ўвагай ад рэдакцыі, што ён паходзіць „ze środowiska wileńskiej młodzieży białoruskiej" і што рэдакцыя хоча ў гэтай моладзі бачыць „nie przeciwników politycznych w przyszłości, ale wyznawców wspólnej (не гаворыць якой, бо гэта само сабой разумеецца — прып. рэд.) idei". Артыкул гэты Ера, як і Жуковы, пазбаўлены ўсякай беларускай нацыянальнай амбіцыі і думкі і прасякнуты духам польскай угодлівасьці. Нявольнікам так і нясе ад Ера! Ён не бяз радасьці сьцьвярджае, што ў беларускім руху пад Польшчай зачаўся ўжо пазытыўізм і што „stacje meteorologii państwowej" павінны адчуваць зьмену каляіны беларускага руху. А гэты «позытыўізм» і гэнэ „зьмену каляіны" Ер бачыць пэўне-ж у тым, што і жукі і еры, згубіўшы беларускую нацыянальную дарогу, як блудныя авечкі, блукаюцца па польскіх бездарожжах. Не, гэта не пазытыўізм і ня новая каляіна беларускага руху, а дэгенэрацыя, выраджэньне некаторых беларускіх адзінак. І толькі цешыцца трэба з таго, што гэтак „думаючыя" адзінкі ў беларускім руху так адзінкамі і астаюцца, а беларусам аж надта ведама, што гэныя адзінкі дзеля сваіх асабістых патрэб чмуцяць толькі, жартуюць з беларускага народу, а не дарогі для яго шукаюць.

І Жуку і Еру радзім прачытаць артыкул „Rzut oka na zagadnienie białoruskie", які напісаў паляк Bolesław Bujnicki ў польскай часопісі „Młoda Myśl Ludowa" (№ 5, maj 1933). Чытаючы гэны артыкул, напісаны аб беларусах паляком, як-жа „нашы" жукі і еры павінны чырванець! У артыкуле гэным Буйніцкі разглядае беларускі народ у цэласьці, называе па іменні ўсе яго праблемы і балючкі, а жадаючы сужыцца Беларусі з Польшчай, разумее Беларусь, як цэласць і як роўнага контрагента: „Nie — imperjaliści nie boimy się federacyjnego połączenia, związku równego z równym, wszak idea bloku słowiańskiego staje się dla nas coraz bardziej konkretną. Polska ludowa złączona z ludową Białorusią — to wspaniały początek takiego bloku" — піша між іншым Буйніцкі.

Пэўне-ж, ідэал брацкага сужыцця самастойных, незалежных народаў, сапраўды вялікі і сьвяты, а дарога да асягненьня гэтага ідэалу вядзе толькі праз самастойнасьць

Кнігапісь.

(3)

Гадавік Бел. Нав. Т-ва.*) Кс. Ул. Талочка даў цікавы інфармацыйны артыкул з гісторыі уніі пад назовам „Беларусь у рэляцыі Пётра Камінскага З.С.Б.В. аўдытара грэка-каталіцкае мітраполіі у 1585 г." (1685?). Бач. 46-59.

Гэта кароткае перадаваньне зьместу ліста («рэляцыі») айца Камінскага, надрукаванага ў працы В. Шчурата «В обороні Потіевоі Уніі (Львів 1929).

Але якое перадаваньне! Любячы і добра знаючы свой прадмет, аўтор у кароткіх словах падаў тут поўны абраз уніі ў Беларусі ў канцы XVII стагодзьдзя. Смутны гэта абраз! Пакуль унія на пачатку свайго існаваньня была ў беларускіх руках, датуль жыцьцё ў ёй развівалася і бурліла, а калі з часам лучыла пад польскі загад, дык усё ў ёй замерла. Колькі гэты абраз уніі родзіць рэфлексію (думкаў, разважаньняў)! Да чаго ў нашай гісторыі дакралася польская рука, тое як атручанае замірала. Гэта навука нацяпер і на будучыню. Падобныя навукі, хоць шмат меншыя, маюць беларусы і цяперака. Паглядзеце на т. зв. беларускіх полёнофілаў — Луцкевічаву санацыю. Што ад іх асталася? Апрача Луцкевіча і Астроўскага, ды пары іх службаў нічога, ані людзей ані ўстановаў.

Цікава тут адцеміць, што полёнафільскі „Родны Край" (№ 12), пішучы рэцэнзію аб сваім „Гадавіку" і ўспамінаючы аб артыкуле кс. Талочкі, даслоўна кажа, што ксёндз гэты „беларус з крыві, косці і духа". Вось-жа, што Луцкевічу за гэткага яго сяньня ўважаць трэба, мы разумеам, але мусім яму вытлумачыць, што кс. Талочка імманэнтнай лучнасьці з беларускім народам ня чуе і выключна да адной беларускай нацыі сябе не залічае, а да трох: да беларускай, польскай, літоўскай. А гэта цалком што іншае ад таго, што сяньня ад кс. Талочкі патрэбна Луцкевічу.

Далей ідзе гістарычны артыкул Д-ра М. Ільшэвіча пад назовам „Расейская палітыка на землях былага Беларуска-Літоўскага гаспадарства за панаваньня Кацярыны II і Паўлы I (1772—1801)". Бач. 52—73. Артыкул гэты не аргінальны. Гэта запараўды пераказ агульна-ведамых зьяваў з гісторыі Беларусі пад Расеяй у апошняй чэцьверці XVIII стагодзьдзя. Аўтор не падаў ніякіх новых фактаў, ані новага пагляду хоць-бы ў пытаньні драбнейшае вагі. Д-р М. Ільшэвіч цытуе ў сваім артыкуле значна працаў і колькі неапрацаваных жаролаў, аднак ён не патрапіў належна іх выкарыстаць. Ён ня можа быць самастойным нават у такіх пытаньнях, каторыя, здаецца, павінны быць ведамы кожнаму інтэлігентнаму беларусу. Гэтак ён бязкрытычна паўтарае за тэндэнцыйнымі маскоўцамі, што апынуўшыся паміж Польшчай і Маскоўскай быццам „Беларуска-Літоўскае гаспадарства ня ўтрымала даўжэйшы час сваёй незалежнасьці". А тымчасам незалежнасьць яго трывала каля чатырох вякоў (XIII—XVI в.). Калі да гэтага дадаць незалежнасьць Беларусі і Літвы падзеленых на асоб-

*) Працяг, гл. „Бел. Кр." № 23 с. г.

і незалежнасьць і праз узаемнае брацкае паразуменьне.

Не разумеюць толькі гэтага „нашы" жукі і еры з пад няшчаснай зоркі „białorusinów-polaków", але відаць і разумець гэтага ня хочуць. Сапраўды, не дарогі яны шукаюць, а чмуцяць толькі і жартуюць з беларускай нацыянальнай ідэі...

ныя княства — Смаленскае, Полацкае, Аўштоцкае і Жмуцкае і інш. — дык час іхняй незалежнасці павялічыцца на колькі стагоддзяў.

Аўтор апрача таго робіць вялікія — проста недапушчальныя абмылкі. Кажучы аб мясцовых назвах Беларусі па Люблінскай Уніі 1569 г., ён заяўляе, што „Беларусыя называліся ваяводзтвамі: Полацкае, Віцебскае, Мсціслаўскае і ўсходняя частка Менскага, а таксама ваяв. Наваградзкае і частка Троцкага (на паўдзён ад Горадні); заходняя частка Менскага ваяводзтва мела назву Чорнай Русі“ (бач. 53). Запраўды ў пазнейшыя часы, але не ў XVI в., Смаленшчыну, Полаччыну і Віцебшчыну, магчыма і Мсціслаўшчыну пад уплывам урадовае тэрміналогіі і Маскоўшчыны завуць часам Беларусія, але ня звалася гэтак Менскае, ані Наваградзкае, ані часць Троцкага ваяводзтва. Няпраўда такжа, што заходняя частка Менскага ваяв. звалася каліколучы Чорнай Русія.

Далей, нават паводле Карскага, каторы шчодро „надзяляў“ беларускімі землямі іх суседзяў, паўдзённая Пскоўшчына, а ў гэтай лічбе частка павеатаў: Вялікалуцкага, Апчэцкага і Торапецкага належаць да этнографічнае Беларусі, а тымчасам аўтор аддаў яе цалком Маскалём, бо кажа: „Пскоўская (губэрня) складалася з 5 правінцыяў... з якіх 2 (Пскоўская і Вялікалуцкая) былі расейскія, а 3 (Дзвінская, Полацкая і Віцебская) беларускія. Галоўным месцам Пскоўскай губэрні было вызначана м. Апочка“ (бач. 54). Аўтору хіба цікава будзе даведацца, што беларускія адражэнцы першай палавіны XIX стагоддзя вярталі беларускую прапаганду пачынаючы ад Пскова на поўначы, як гэта рабіў Я. Баршчэўскі у сваіх падарожжах пехатой з Пецярбурга ў Невельшчыну.

Аўтор нямае кажа і аб рэлігійных справах, разглядае пары. Але веданьне яго гэтых справаў пазнаём з радка: „у адносінах да рымска-каталікоў (лацінікаў) загварантавала яна (Кеярына II — прс.) правы utriusque ritus (абодвух абрадаў — прс.) на падставе падпісанага трактату з 18 верасня 1773 г.“ (бач. 60). Як бачым, аўтор каталіцтва утожсамляе з рымскім каталіцтвам, у каторага ізноў знаходзіць нейкія ня існуючыя два абрады. Аўтор ёсць вучыцелем географіі ў гімназіі ў Вільні; радзім яму звярнуцца ў гэтай справе да вучыцеля гісторыі ў сваёй школе. Ад гэтага ён напэўна даведаецца, што каталіцтва мае шмат абрадаў, як славянскі (у нашых ўніятаў), армянскі, каптыцкі і інш.; паміж гэтымі абрадамі ёсць і абрад рымскі або лацінскі, да каторага належаць р.-каталікі або лаціннікі. У прыведзенай аўтарам цытаце Кеярына II загварантавала правы каталікоў двух існуючых у Беларусі абрадаў — лацінскага і славянскага, або р.-каталікоў і ўніятаў. Вельмі трэба сумлевацца, што на беларускіх землях, каторыя адышлі да Расеі, было ажно каля 100 тысячаў лаціннікаў на агульную лічбу 1.200.000 — г. зн. звыш 8 проц. Але чаго можна выма-

Школьная анкета.

Наша рэдакцыя, на заклік старшыні Беларускага Нацыянальнага Кту ў справе школьнай, атрымала некалькі пісьмаў, у якіх падаюцца наступныя інфармацыі:

1) Грыцэвічы, Нясвіскага пав. У нашай ваколіцы школы беларускай няма. Школы ўсе польскія. Утраквістычнай (польска-беларускай) таксама няма. Навучаньне рэлігіі: праваслаўнай адбываецца парасейску, каталіцкай — папольску.

Адсутнасць роднай школы балюча адчувае мяйсцовае насельніцтва.

У 1927 годзе мяйсцовыя сяляне падпісалі дэкларацыі на беларускую школу, але роднай школы не дабіліся. Пасля гэтага праз два гады ў школе польскай вучылі дзяцей беларускай мовы па падручніку Ст. Маеўскага два разы ў тыдзень. Цяпер ужо і гэтага навучаньня няма. Беларуская моладзь па сканчэнні польскай школы паўторна ўпадае ў бязграмотнасць.

Бацькі і апякуны жадаюць для сваіх дзяцей школы ў роднай мове, г. зн. — беларускай.

С. М.

2) Порплішча, Дзясненскага пав. Беларускіх школ у нашай ваколіцы няма. Беларуско-польскіх (утраквістычных) таксама няма. Закону Богага праваслаўных дзяцей сьвяшчэннікі ў школах польскіх вучаць парасейску, каталіцкіх дзяцей рэлігіі вучаць папольску.

Уплыў польскай школы на нашу моладзь ніякі. Прахадзішы 3—4 гады ў школу польскую, дзеці як праваслаўныя, так і каталікі ня ўмеюць нават гаварыць папольску.

Роднай школы, г. зн. беларускай моцна жадаюць праваслаўныя, каталікі гэтую волю выражаюць слабей.

Вялікі націск полёнізацыйны на моладзь робяць польскія арганізацыі, асабліва на каталіцкую моладзь ксяндзоўскія „Стов. мл. польскай“.

Апошнімі часамі польскія арганізацыі рассылаюць па вёсках нашых тэатральных трупы і ладзяць польскія прадстаўленьні.

Супроць гэтай акцыі трэба прадстаўленьняў беларускіх.

Я. С.

3) Дварэц, Наваградзкага пав. Школы беларускай у нашай ваколіцы няма. У 1930

гаць ад аўтора, робячага такія школьныя абмылкі, як выш прыведзеныя?

Статцыя Д-ра М. Ільяхэвіча ня толькі не арыгінальная, напісаная вяла і няцікаўна, але дзеля сваіх вялікіх абмылкаў шкодна, паніжаючая агульную веду тых, што ёй павераць. Няможа быць апраўданьнем аўтара, што ён ня гісторык, бо „калі ты ня поп, дык ня ўбірайся ў рызы“.

прс.

(Далей будзе).

годзе сяляне прабавалі дамагацца роднай школы: падпісалі дэкларацыі і спадзяваліся, што беларуская школа будзе, але тады войт гмінны ў гэтай справе (паляк) „памог“, каб беларускай школы ня было.

Уплыў на нашу моладзь польская школа ня мае ніякага. Навучаньне рэлігіі: праваслаўнай адбываецца памаскоўску, каталіцкай папольску.

Дзеці з польскай школы выходзяць амаль бязграмотныя. Калі ў дому чаго не навучацца, дык і нічога ня ўмеюць.

Бацькі глядзяць на гэта ўсё і часта наракаюць то на вучыцеляў, то на благую навуку. Хацелі-б залажыць родную школу — беларускую, але ёсць шмат „апякуноў“, якія за гэтай прайвай добра сочаць і ў зародку яе параліжуюць.

Трэба наладзіць добра навучаньне дзяцей у хаце. Дзеля гэтага навучаньня патрэбны адпаведныя падручнікі.

Я. Ш.

4) Беліца, Лідзкага пав. Каля нас беларускай школы ня чуваць. Вучаць усюды ў школах беларускіх дзяцей папольску. Рэлігіі праваслаўных дзяцей вучаць парасейску, а каталіцкіх папольску. Дзеці кончышы польскую школу астаюцца проста невукамі. Польская школа нашай моладзі не сполнізуе. Моладзь захвотна чытае беларускія кніжкі. Трэба наладзіць саманавучаньне хатняе і даць моладзі адпаведных кніжак. Гэта ў пэўнай меры замяніць родную школу. На гэта цэнтраля павінна звярнуць належную ўвагу і адпаведна гэтай справай пакіраваць. Упывовыя на насельніцтва адзінкі прыслуховаюцца да кіраўніцтва цэнтру.

В. А.

5) Герваты, Віл.-Троцкага пав. У нас беларускай школы няма і званьня. У нас жывуць літоўцы і беларусы — ўсе каталікі. У літоўцаў былі школы — літоўскія, але іх зачынілі. На мейсца зачыненых літоўскіх школ адчынены польска-літоўскія.

Рэлігіі ўва ўсіх школах вучаць папольску. Дзеці кончышы польскую школу ня ўмеюць нават пісаць і чытаць папольску, бо ходзячы ў школу ня ведаюць польскай мовы. Падвучаюцца праз сябе як падрастуць і тады сям-так пішуць і чытаюць. Сьведамасьць народная ў нас пашыраецца паволі; народ прыціснуць.

Д. Б.

Ад Рэдакцыі. Падаючы гэтых некалькі пісьмаў у справе народнай асьветы спадзяёмся, што падобныя пісьмы будуць прысылаць беларускія працаўнікі на роднай ніве і з другіх ваколіц, а дзеля гэтага просім выказацца, ці вярта брацца за дамаганьне роднай школы ці лепш узяцца за хатняе навучаньне.

У месяцы ліпні „Беларуская Крыніца“ выйдзе 10 і 25.

Kaśtuś Kalinoŭski, „Mużyckaja Praŭda“ i ideja Niezależnaści Biełarusi.

(Referat Ks. Ad. Stankiewiča, pračytany na ŭračystaj Akademii 25.III.33 h., z pryčyny 15-ych ŭhodak abwieščańnia Niezależnaści Biełarusi i 70-ych ŭhodak biełaruskaj presy. Drukujem pawodle stenahramy).

(6).

VII. K. Kalinoŭski — Biełarus.

Kaśtuś Kalinoŭski, jak heta widać z jaho drukau, byŭ biazumoŭna, zhodna z ducham swajho času, świedamym biełarusam i wioŭ baračbu za samastojnaść biełaruskaha narodu, ale ŭ ramkach polskaj federacyi, jakuju jon razumieŭ, jak wolny sajuz wolnych narodaŭ. Adnak siarod mnohich polskich daśledčykaŭ minuŭščyny našaha kraju i siarod polskich hramadzianstwa ŭciorłasja prakanańnie, što K. Kalinoŭski biełarusam nia byŭ, nia mieŭ nijakich palityčnych planaŭ adnosna narodu biełaruskaha, roznych ad planaŭ ahulna-polskich, i nia bačyŭ nijakaj rožnicy miż palakami z Polščy i biełarusami ŭ historyčnaj Litwie.

Da polskaj nacyjanalnaści niekatoryja z palakoŭ zaličajuć K. Kalinoŭskaha dziala taho, što jon byŭ ślachcicam. Woś-ža na naš pahlad

sprawa ślachotstwa ani trocha jamu nie pierakadżała być biełarusam, bo-ż wiedama, što ślachotstwa atrymliwali ŭ daŭniejšaj Polščy za roznyja zasługi niatolki paasobnyja biełarusy, ale takža nawat celyja biełaruskija wioski. Wiedaŭ ab hetym takža i K. Kalinoŭski, ab čym i ŭspaminaŭ u wadnym z numaroŭ swajej „Mużyckaj Praŭdy“.

Staronniki polskaści K. Kalinoŭskaha ćwierdziać takža, što prodki jaho pachodzili z ślachty z etnahrafičnaj Polščy. Woś-ža sprawa hetaha pachodźańnia takža niapewnaja. Ja pierahledziŭ ślachockija radawody Kalinoŭskich u „Herbarzach polskich“ Adama Bonieckaha (t. IX) i Seweryna Uruskaŭa (t. VI) i nie spatkaŭ tam nijakich padstaŭ dumać, što naš K. Kalinoŭski — choć-by ŭ dalokich swaich prodkach — z pachodźańnia byŭ palakom.

Dapuściŭшы-ż, što prodki Kalinoŭskaha pachodzili sapraŭdy z Polščy, dyk i heta nie pierakadžaе biełarускаści Kastusia Kalinoŭskaha. Sprawa ŭ tym, što kali-b niejki pra-prapradzied K. Kalinoŭskaha i wyšaŭ z Polščy, dyk heta musila-b być duža daŭna i toj rod Kalinoŭskich, z jakich wyšaŭ naš Kaśtuś, u XIX st. užo byŭ-by źbiełaruščany darešty, što i byŭ sapraŭdy z Kastusiom Kalinoŭskim.

Da taho-ż musimo pamiaćać, što ab nie-čaj prynależnaści da jakoj nacyjanalnaści, asab-

liwa kali sprawa idzie ab intelihiencyju, raśu-čaje i badaj istotnaje, — jak uwaŭajuć sučasnyja wučonyja daśledčyki nacyjanalnaści — značeńnie maje duchowaje asabistaje pačućcio čaławieka da jakoj nacyjanalnaści i konkretnaja praca dla dabra jaje, a imienna heta pradusim što da biełarускаści i bačym u Kastusia Kalinoŭskaha, jaki ŭsie swaje siły i žyćcio nawat addaŭ biełaruskamu narodu.

Cikawa ŭrešcie takža i toje, što K. Kalinoŭski nia lubiŭ ślachty, ničoha z joj jaho nia lučyla, zwaŭ siabie ŭ „Muż. Praŭdzie“ „mużykom dy jšče i unijackaj wiery“, a takža nikoli nihdzie nie nazywaŭ siabie palakom, a nazywaŭ časta historyčnym nazowam — litwin, jak tady nazywali nia tolki samych litwinoŭ, ale takža i biełarusau, jakija ŭ historyi razam z litwinami dy i z ukraincami zbudawali supolnuju dziaŭawu Wialikaje Kniastwa Litoŭskaje.

Polskija niekatoryja historyki, zaličajuć K. Kalinoŭskaha da palakoŭ, pierawažna paklikajucca na „Piśmo Jaśki haspadaŭ z pad Wilni da mużykoŭ ziamli polskaj“, u jakim aŭtor zaklikaе biełarusau da paŭstańnia razam z Palakami, bo „my — kaža — „żywiemo na ziamli polskaj, jemo chleb polski, my palaki z wiekou wiecznych!“

Adozwa heta sapraŭdy niejka dziŭnaja. Duch hetaj adozwy znachodziacca ŭ jaŭ-

3 беларускага жыцця.

Беларускі Нацыянальны Камітэт аб беларусізацыі Праваслаўнай Царквы на беларускіх землях. Як ведама, Бел. Нац. К-т між іншымі беларускімі справамі агульнага значэння забіраў голас і ў справе беларусізацыі Царквы ў Зах. Беларусі. Да гэтай пары дзейнасьць Б. Н. К-ту ў гэтай галіне заключалася ў выступленьнях агульна-прынцыповых. Дзеля большай актыўнасьці Б.Н.К-т арганізуе ў сваім лоне спецыяльную для гэтай справы камісію з правам кооптацыі сяброў дзеля шырэйшай акцыі. Камісія гэта мае прыступіць да працы ў найбліжэйшым часе.

З выдавецкай нівы. Гэтымі днямі выйшла з друку брашурка Ф. Акінчыца «Правакацыя Беларускага Народу» (Да справы б. старшыні Грамады Б. Тарашкевіча) цана 40 гр.

Памятнік Івану Луцкевічу. У Беларускім Музеі ім. Івана Луцкевіча ў Вільні пастаўлены памятнік закладчыку і арганізатару Музею — Івану Луцкевічу. Памятнік-статую нябошчыка І. Луцкевіча выканаў віленскі мастак Яхімовіч.

Адкрыццё гэтага памятніка, без належнай пашаны да нябошчыка, бо надта аднабока ў цесным кружку «белорусинув-полякув» і палякоў адбылося ў нядзелю 18 г. м. Беларускае грамадзянства ў гэтай урачыстасці ўчасьця не прымала. А шкода, бо нябошчык Ів. Луцкевіч прад беларускім народам на пашану заслужыў. Але вось бяда, што нябошчыка слаўнай спадчынай заапыкаваўся Антоні Луцкевіч, які адстрашае ад сябе ўсё чэснае і незалежнае беларускае грамадзянства. А ён-жа Антоні Луцкевіч на гэтай урачыстасці 18 VI і вадзіў увесь рэй быццам сумысна, каб не дапусьціць туды беларускага грамадзянства.

Новы доктар мэдыцыны. Тодар Куніцкі, сябра БХД злажыў гэтымі днямі апошнія лекарскія экзамены. Рэд. «Бел. Кр.» жадае новаму доктару памыснасьці ў ягонай працы.

БЕЛАРУСЫ Ў ЧЭХАСЛАВАЧЫНЕ.

Беларуская прэса на славянскай выстаўцы. 22 красавіка 1933 г. ў новым палацы цэнтральнай бібліятэкі-чытальні Прагі ўрачыста была адчынена Выстаўка славянскіх ілюстраваных часопісяў. Заля была ўдэкаравана нацыянальнымі сьцягамі ўсіх славянскіх народаў, у тым ліку і бел-чырвона белым сьцягам народу беларускага. Мясцы былі разьмяркаваны ў абвэцным парадку, так што беларуская вітрына аказалася першаю ад уваходу, за ёю — баўгарская, чэхаславацкая і г. д.

Пры адчыненні выстаўкі былі прысутнымі мясцовыя і заграничныя прадстаўнікі палітыкі, веды, літэратуры, мастацтва і шмат іншай публікі. Падчас выстаўкі адбываліся інфармацыйныя рэфэраты аб культурным разьвіцці славянскіх народаў, іх друку і сучасным становішчы ілюстраваных выданьняў.

27 красавіка г. г. адбыўся гэтакі інфар-

мацыйны даклад загадчыка беларускага заграничнага архіву ў Празе грам. Міколы Вяршыніна, які паміж іншым успомніў, што беларускі друк пачаўся ў XVI стагодзьдзі, г. зн. раней, чым друкі маскоўскі, і польскі. Літэратура спачатку насіла гістарычна-рэлігійны і ўрадавы характар. Потым абставіны для разьвіцця беларускай літэратуры злажыліся так цяжкія, што да рэвалюцыі 1905 г. мала што можна сказаць аб беларускай журналістыцы. Расейская ўлада беларускі друк забараняла, а нарушыцеляў забароны строга карала. Ня глядзячы аднак на забарону былі спробы легальнага выданьня беларускіх часопісяў з боку беларускіх рэвалюцыянераў. Напр.: у 1862 г. Кастусь Каліноўскі выдаваў «Мужыцкую Праўду» і за гэта ў 1864 г. быў павешаны. Далей дакладчык у хронологічным парадку пералічыў, колькі і дзе да рэвалюцыі 1905 г. выходзіла беларускіх часопісяў нелегальна, далей легальна, як часопісі называліся і якія былі іх кірункі. Пераходзячы да сучаснага мамэнту рэфэрэнт зазначыў, што ў Савецкай Беларусі на 5 мільёнаў жыхароў выходзіла і выходзіць 76 беларускіх пэрыёдычных выданьняў; разумеецца, што ўсе яны ў духу камуністычным. У Латвіі на некалькі дзiesiąткаў тысяч беларусаў выходзяць тры ілюстраваныя часопісі, а на Беларусі пад Польшчай, на 2½ мільёны беларусаў, выходзяць у Вільні толькі 4 часопісі. У найгоршым становішчы як нац.-культурным, так і эканамічным знаходзяцца беларусы пад Польшчай. — У той самы дзень чыталіся даклады аб расейскіх і украінскіх ілюстраваных часопісях, дык публікі было шмат і зацікаўленьне было вялікае.

Выстаўка ў Празе зачынілася 7 траўня, а выставачныя матэрыялы былі адвезены на Мараву, у места Брно, дзе была наладжана другая выстаўка ў палацы мастацка-прамысловага музэю. У Брно выстаўка ўрачыста была адчынена 19 траўня. Прафэсар Вогльман прачытаў абшырны даклад аб разьвіцці славянскай літэратуры, прычым зазначыў, што беларусы ёсьць найстарэйшае славянскае племя, а друк іх паявіўся другім славянскім друкам — пасля чэскага. — Беларускі аддзел выстаўкі ў Брно заступаў сябра беларускага Нацыянальнага Камітэту за граніцай М. Івашка, які 21 траўня прачытаў адпаведны даклад. Беларускія даклады як у Празе, так і ў Брно былі чытаны ў чэскай мове. Выстаўка ў Брно зачынена 5 чэрвеня с. г. М. Вяршынін.

3 Літоўскага Навуковага Т-ва.

11 VI сёл. г. адбыўся гадавы сход сяброў Літ. Нав. Т-ва. Сход адчыніў старшыня дыр. М. Шыкшніс, падчоркваючы між іншым, што з радой сяброў Т-ва сьмерць вырвала ведамага пісьмэнніка каноніка Тумаса, які разам з др. Басановічам столькі ў сваім часе падараваў кніг Т-ву, што яны становяць аснову

бібліятэкі. Памяць памёршага сход ушанаваў устанавленьнем з мейсц.

Пасьля былі прачытаны два рэфэраты. Кс. др. А. Віскант чытаў аб Льве Сапезе, а дыр. М. Брэйштэйн аб літоўскім паэце Дзянісе Пошка і аб яго творстве.

З справаздачы старшыні даведваемся аб наступным. Т-ва ў мінулым годзе падтрымоўвала зносіны з іншымі падобнымі навуковымі розных народаў установамі. З архіву Т-ва і бібліятэкі многа карыстала розных навуковых працаўнікоў. Дзякуючы захадам прэзыдыюму Т-ва многа сабрана літоўскіх народных пагаворак. Праз увесь год адбывалася каталёгаваньне бібліятэкі. Скаталёгаваных кніг цяпер лічыцца 13,370. За год у бібліятэку Т-ва прыбыло некалькі тысяч кніг.

Урэшце, адбыліся выбары ўраду Т-ва. Старшыней астаўся той-жа дыр. Шыкшніс. М. К.

3 Польшчы.

Крывая бойка з паліцыяй. У Галічыне ў некалькіх гмінах Рапачынскага і Жэшоўскага пав. гэтымі днямі дайшло да крывавай бойкі сялян з паліцыяй.

Газэты падаюць, што ў гэтых гмінах загняздзіліся камуністы і шырока павялі сваю агітацыю. Раскідалі агітатары проціўдзяржаўныя афішкі заклікаючы народ да бунту. Паліцыя прыступіла да ліквідацыі гэтай акцыі пачала рабіць рэвізіі ў падозронных і заподозраных арыштоўваць. Дзеля выкрыцця заподозронных, пішуць газэты, памагала паліцыі мяйсцовае сялянства. У часе гэтай аблавы дайшло да перастрэлкі між заподозроннымі і паліцыяй. У гэтай мяйсцовасьці сяляне самавольна пачалі рубяць лес, дзе падчас ліквідацыі паліцыяй гэтай самаволі забіта 3 сялян, аднаго паліцэйскага і 6 паліцэйскіх ранена. Павадыры і зачыншчыкі самаволі арыштаваны.

3 заграіцы.

Сусьветная конфэрэнцыя ў Лёндане. Ад 12 г. м. ў сталіцы Англіі Лёндане прадстаўнікі вялікіх і меншых дзяржаў сьвету нараджаюцца, як перамагчы сусьветную злыбяду — крызіс. Зпадзяваньні лекаў на агульналюдзкую бяду, якія мае прыдумаць гэта конфэрэнцыя што раз малеюць, бо туды зьехаліся людзі не па тое, каб прыдумаць спосаб барацьбы з крызісам, але, каб абараніць або нават і павялічыць даходнасьць сваіх краёў, незважаючы ці гэта будзе дарогай справядлівасьці ці крыўды для другіх. Словам, справядлівасьць на гэтай конфэрэнцыі мераюць або сілай кулака, або сілай капіталу. Дык і нічога дзіўнага, што спадзяваньні добрых рэзультатаў гэтай конфэрэнцыі штодня малеюць. Сьвет аднак яшчэ ўсё чаго чакае ад гэтай вялікай нарады. Але, каб чаго пазытыўнага дачакаў — спадзявацца трудна.

na j supiarečności z usimi inšymi wyżej wspomnienymi drukami K. Kalinoŭskaha ŭ sensie pradusim nacyjanalnym. Mahčyma, što jon hetak pramaŭlaŭ da bielarusau katalikoŭ, — jakija tady dziela adnolkawaŭsi rehlii z palakami i dziela ahulnaj ciemnaty, napeŭna ličylisia palakami i jakich palaki takimi-ž ličyli, — kab ich wastrej prociŭstawić maskalom. Moh tak-ža K. Kalinoŭski nazwać usich bielarusau palakami — i Bielaruś z Litwoj ziamloj polskaj — u značeñni palityčnym što da minuŭščyny, što na ziemlach tutejšych panawała kaliŭci Polšč, kab sialanam prypomnić, što maskal tut niawiečny. Ale skazać, što „my jamo chleb polski“, skazać da sialan, z jakimi Kalinoŭski byŭ usiej dušoŭ, jakich tak wysoka caniŭ pracu, — heta nia ŭ dusie Kalinoŭskaha. Wiedajem, što bielaruskija druk, kab zaklikać sialan da paŭstañnia, wydawała tak-ža i bujnaja ślachta. Woś-ža nadta mahčyma, što niechta z jaje skarystaŭ z popularnaści Kalinoŭskaha i zrabiu zwyczajny padloŭ, padšuwajučysia pad jaho šyroka sialanam wiadamuju mianiušku: Jaśka haspadar z pad Wilni. Być moŭa — dakładnaja studyi nad Kalinoŭskim, asabliwa bielaruskich historykaŭ, wyjaśnić i hetuju niawyrznaść, kidaŭuju cień jak na nacyjanalnaść, tak i na bielaruskija i ahulna krajowyja samastojnickija ideały jaho. Adnak paŭtarajem — toje ŭsio, što my ŭ hetym sensie ab Kalinoŭskim skaza-

li, sluŭc nam dastatačnym dokazam i jaho bielaruskaŭsi i jaho bielaruskich palityčnych samastojnickich ideaŭ.

Heta ŭsio tak jasna ŭ historyi, što napr. wilenski praf. St. Kaŭciałkoŭski (*recenzija na kniŭku ab paŭstañni ŭ Litwie 1863 b. A. Januŭajtisa. Aten. Wil. Nr. 3—4, str. 57, Wilno, 1923*), jaki apirajučysia imienna na henu adozwu Kalinoŭskaha, prypiswaje jamu ideały ahulna-polskija, a ŭsio-ž dyki zawie jaho „*sui generis seperatysta*“, swajho rodu samastojnikom. A hena samastojnickaje imknieñnie Kalinoŭskaha, imknieñnie ŭ peŭnaj miery addzialicca ad Polščy miŭ inšym peŭnieŭ apiraliasia i na jaho bielaruskaŭsi.

Niekatoryja z polskich daśledčykaŭ asoby Kalinoŭskaha (*Wacław Studnicki — Rok 1863. Wilno 1923, 74—76*), zaličajučy jaho da palakoŭ u sensie nacyjanalnym i palityčnym, paklikajuca na jaho ŭlasnaručna napisanaŭ pakazañnie śledčaj komisii i daŭčanaŭ da jahnaj śledčaj sprawy (*Palawy Audyt. Nr. 280 u Dziaŭ. Arch. ŭ Wilni*). Daśledčyki henyja tak čwierdziačy apirajuca na tym miejscy henaha dakumantu, dzie Kalinoŭski praścierahaŭ Rasieju prad daŭčañniem da jaje biez zaściorahaŭ našaha kraju, bo kaŭa, što kraj naŭ z Polščaj lučać silnyja i mnohija wuzły i, kab uznoŭ nia wyklikać niaśčaściaŭ, jakim byli paŭstañni, wuzły henyja treba raŭwiazwać pracujučy nad

hetym doŭha, umieła i systematyčna. Znača, pryncypowa Kalinoŭski zhadžaŭsia na razblytañnie wuzloŭ, što lučyli nas z Polščaj, čaho nikoli nie skazaŭ-by čalawiek, jaki pačuwaŭsia-b palakom. Ahułam Kalinoŭski ŭ henym swaim pakazañni nihdzie swajej polskaŭsi nia wysoŭwaje, a naadwarot — wysoŭwaje asobnaść našaha kraju ad Polščy, kali kaŭa, što polskaje paŭstañnie nia brała pad uwahu intaresaŭ Litwy (znača — tak-ža i Bielarusi), što Litwa čwieraziejšaŭ ad Polščy i što dziela hetaha kraj naŭ nie chacieŭ iŭci na paŭstañnie, što ŭrad rasiejski nia maje spačućcia ŭ sercach litoŭcaŭ, (znača — i bielarusau) i ahułam Kalinoŭski jaŭna prociŭstaŭlaje Polščy kraj naŭ, nie jak polskuju prawincyju jakuju, ale jak całkom asobny kraj z asobnymi ad palakoŭ narodami, jaki adnak z Polščaj historyja sapraŭdy lučyla, asabliwa jaśče ŭ toj čas, mnohimi wuzłami.

Dy i ab sabie asabista tak-ža Kalinoŭski kaŭa, što jon nie chacieŭ iŭci na paŭstañnie, bo jano, jak bujna ślachockaje, ničoha dobraha kraju prynieŭi nie maho, ale kali staŭsia fakt, jon, jak syn swajho narodu, dla dabra jaho paświaciŭ siabie całkom. Słowam, nijakich padstaŭ nia ma ličyć K. Kalinoŭskaha palakom, a ŭsio pramaŭlaje za tym, što jon bielarus, bo jon sapraŭdy takim byŭ.

(d. b.)

Nr.8. STUDENSKAJA TRYBUNA 25.VI.1933.

Nia čurajmasia pracy!

U sivoj minuščynie, kali świat nia byŭ tak prasiaknuty ducham materjalizmu i sapsućcia, ludzi šanavali fizyčnuju pracu. Časta ūspaminajeca ū staradaŭnych knižkach, što sam karol cika-
vicca svajej haspadarkaj, hadoŭlaj bydla, svaimi
vinahradnikami i sadami, jaho dočki pasuć avieč-
ki, vyrablajuć karonki, vytykajuć dywany; karalo-
vy syny pasuć vałoŭ, budujuč chaty i h. d.

Ale čas išoŭ. Źmianialisia ludzi i abstavi-
ny hramadzkaŭ žyćcia. Zatorymfaŭla „ideja“
nivolnictva. Kiraŭničyja slai hramadziaŭstva
ušio ūzvalili na plečy nivolnikaŭ. Nie chacieli
jany ni paścić aviec, ni siejać żyta, ni sadzić vi-
nahradu, ni łavić ryby, ni budavać budynkaŭ, ni
lačyć, ni vučycca, chacieli tolki, kab im było
dobra i kab usie ich bajalisia. Usio rabili nia-
volniki, na t dumali za svaich panou. Adpichnu-
šy ad slabie žyćcio musili hetyja ludzi nia żyć.
Tak i stała. Ich slahoŭnia niama. Astalasja ad-
nak ichnaja kultura, praniknutaŭ ducham pahar-
dy pracy, a pieradusim pracy fizyčnaj. Praŭda,
blisnuŭ pramieńčyk praŭdy navuki Chrystovaj,
ale na pieraškodzie jamu zlaŭa vola hrubaskur-
naha čalavieka. Ahuŭ tak zvanaha „vyšejšaha“
sučasnaha hramadziaŭstva paddaŭsia psychozie
pahanaŭ: ničoha nie rabić abo rabić jak naj-
mienš, a tolki brać hrošy.

Z biełarusami slalanami nia tak jość dren-
na. Na ich pieravažna ništo nie pracuje, a ča-
sta naadvarot byvae i lubiać jany svaju zlamielku,
svaju nivu, lubiać toż i pracavać na jej. Horš
jość z našaj intelihiencyjaj, jakaja „sachu zamia-
niaje na plaro.“ Školnaja i akademičnaja mo-
lađ padpadaje pad upłyŭ sapsutych kruhoŭ
miaščanskich i panskich i pačynaŭ čuracca na-
upierad pracy, pašla svajej narodnaści, a pašla
na t bačkoŭ svaich. Usie duchovyja vartaści he-
taj moładzi niazar vylatajuć, astajecca tolki tan-
go, 5 cm. daŭžyni paznohać, sprasavanyja na
kant portki i h. d.

Zdarylasia mnie być u vajavodztvie. Čaty-
roch staražoŭ z vialikaj natuhaj uščiahavaŭ na
druhi pavierch zialeznuju kasu, a čatyroch pisa-
raŭ pašmiejavalaŭsja stojacy pobač. Heta jość
charakterny pryklad miaščanska panskaj kulture.
I časta naša moładź jość achvilaraj hetaj psy-
chiki. Nie pamohuć ni plać ni narakaŭnia bacić
fejnych i matak! Zavianuć hety ludzi ciełam, jak
zaviali ducham. Hulni i sport, stojacyja slahoŭ-
nia pad znakam apatentavanaha hultajstva, nie
ŭratujuć ich, bo im heta nadaješč. Pryhetym
sport pavinien być tolki dapaŭnieńniem fizyč-
naha razvicia cieła.

My, kalehi i kaležanki, pavinny skinuć
z slabie nalot pahanskaj psychiki i pašla knižki
pavinny ūziać za karysnuju i tvorčuju pracu
fizyčnuju. Slovy slahoŭnia ničoha nie značać,
a kali my chočam padniać naš narod duchova
i ekanamična, to my sami pavinny pracavać
u mieru mahčymaści z narodam. Fizyčnaja pra-
ca na poli rodnym heta naša bahactva, radaść
i siła. Pracujuć z svaim bratom, jak nia slu-
chaŭ vučonych profesaroŭ, lepš my zrazumiejem
adzin druhoha, ciaśniej z im z żyviomsia i mac-
niejšy fundamant salidarnaści pałożym pad bu-
dyniu našaj Bačkaŭščyny. Što my zbudujem
z svaim bratom pry sasie i kasie, toje ani pry-
manki Zachadu, ani demahohija Ŭschodu nie
pieramoža.

J. Malecki.

ZAHARANICA.

(Dadatnija i adjomnyja baki zahran.studyjaŭ).

Pytańnie zahraŭničnych studyjaŭ važna zaŭ-
siały i dla kožnaha hramadziaŭstva. Tymbołš
važna i aktualna jano ū paru vlašnianuju, kali
dziesiatki i sotki moładzi pakidaje školy siared-
nija z namieram pakiravać svaje kroki ū taju ci
inšuju školu vyšejšuju. I ū vačoch hetaj jakraz
moładzi „zahranica“ niazar pradstaŭlajecca ū ko-
lerach zanadta ružovych. Tymbołšaje pašla heta-
ha byvae rasčaravańnie jak u moładzi biespa-
siaredna, tak i ū celaha hramadziaŭstva. Kab
choć častkova praścierahć adnych i druhich,

varta zrabieć maľuju choć-by prubu paraŭnaŭnia
„na zimna“ karysnych bakoŭ zahraŭničnych stu-
dyjaŭ z niekarysnyimi i prosta škodnyimi.

Byŭ čas (1919—1927 h.), kali zahraŭničnyja
studyi dla biełaruskaha studenstva Zach. Biela-
rusi byli naahul adzinym mahčymym sposabam
zdabyćcia vyšejšaj ašviety. U takich varunkach
nia moža być i movy ab vybary pamiz studyjami
zahraŭničnymi i krajovymi. — Źmianilasja adnak
pałažeńnie ad taho času, kali dźvie biełaruskija
himnazii pad Polščaj u 1928 h. syskali dla svaich
absolventaŭ pravy dostup ū vyšejšyja polskija
školy, a adnakaśna i pasiarod haduncoŭ polskich
siarednich škol pačala nadziejna pašyracca na-
cyjanalnaja šviedamaść. Ad hetaha času biełaru-
ski student — ahulaŭ uzlaŭšy — moža vučycca
i zahranicaj i ū kraju. Što i hdzie lepiej?

Studyi zahranicaj majuć hetyja dobryja baki:

1. dajuć mahčymaść na miejscy paznać
žyćcio čužych narodaŭ, ichnyju movu, zvyčaj;
2. dajuć mahčymaść prysvajeńnia dobrych
(nie zaŭsiody!) zvyčajŭ navykaŭ;

3. znajomić z zdabytkami techničnaj cyvil-
izacyi, z jakoj zahranica šmat u čym nas vybie-
radziła;

4. zahranicaj najlepš paznać nia tolki žyć-
cio bližejšych i daľšych susiedziaŭ, ale i samych
susledziaŭ paznajomić i zacikavić z našymi praŭ-
nymi narodnymi damahrańniami i imknieńniami;

5. urešcie pry niekatorych universytetach
isnujuć stypendy, dostup da katorych niezamk-
niony i dla studentaŭ(-ak) biełaruskich.

Trudna z peŭnaściu skazać, katoryja dla kaho
z nazvanych punktaŭ važniejšyja. Vyražniej zato-
je pradstaŭlajecca niekarysnaść zahraŭničnych stu-
dyjaŭ z nastupnych pryčyn:

1. zahranica vyryvae čalavieka z rodnaha
asiarodździa jakraz tady, kali jon pačynaŭ heta
asiarodździa razumieć i pryvučaŭ da asiarodź-
dzia svajho, dla našaha studenstva čužoŭ;

2. zahranica pryščaplaŭe biazdoślednamu
studenstvu pobač z viedaj i ideały dla našaha
narodu susim čužyja;

3. dabrabyt zahranicy časta demoralizuje
studenstva ū tym sensie, što jano, pakančaŭšy
školy, zamieš viartacca damoŭ i bracca da pra-
cy, kab hetki ž dabrabyt tvaryć na miescy, ast-
jecca žyć zahranicaj stała;

4. abdzirańnie kraju z roznich intelihi-
enskich sił spryčyniajecca i mima voli samych lu-
dzieŭ pakančaŭšych zahraŭničnyja vyšejšyja školy
tym, što volnamu zastasavańniu ū kraju šmatja-
kich halin viedy. zdabytych zahranicaj stalć na
pieraškodzie abavlazvajučaje ū nas slahoŭnia pol-
skaje zakonadaŭstva (nostryfikacyja dyplomaŭ)

5. na paznavanie čužoŭ movy i žyćcia na-
ahuŭ zahranicaj traciacca šmat času, siły i zda-
roŭja, jakija pry studyjach u kraju moža abiar-
nuć na studyjavanie samych pradmetaŭ vybra-
naj specyjalnaści;

6. urešcie daŭšejšaje prabyvanie ū ma-
ladych hadoch zahranicaj moža niazar mieć i toj
adjemny bok, što moładź nahetulki pryvyknie da
ušiakich ahraŭničniaŭ svaich pravoŭ (jak ču-
žynka), što pačućcio hramadziaŭskaj „poŭnavar-
taści“ byccam atrofirujecca i moładź takaja, vlar-
nušysia ū kraj nie zaŭsiody traplaŭe naležna
adstaivać svaje pravy, katoryja tut užo maje.

Hetkich i padobnych faktaŭ moža nara-
chavać i bolej. Ale i pieraličanych dosyć chiba,
kab pierakanacca, što ū slahoŭniašnich varunkach
vučeńnie ū zahraŭničnych školach daloka nie zaŭ-
siały i nie dla kožnaha musieć być dobrym i ka-
rysnym. Nia možna na heta napisać niejkaha
specyjalnaha receptu. Skazać tolki možna ahulaŭ,
što ūsiaki chto maje poŭnapraŭnuju maturu
i siakuju takuju, prynamsia na pačatak, mahčy-
maść utrymacca ū škole, toj pieršyja svaje stu-
dyi, da dyplomu ūklučna, pavinien adbyvać na
miascovych vyšejšych školach. Studyjavanie-ž
u školach zahraŭničnych moža być najracyanal-
niejšym tady, kali jaho uvažać jak dapaŭnieńnie
studyjaŭ krajovych. Abo praściej kažućy — za-
hranicu treba jechać nie z maturaj, ale z dyplo-
mam. Karyšć z hetaha budzie taja, što moładź
naša nia budzie zmušacca adryvacca ad rodnaha
žyćcia, budzie mieć poŭnavartasnyja dyplomy,
paznaŭe zahranicu, studyi svaje adbudzie hlybiej
i niazar navat chutčej.

Ad. Klimovič.

Biełaruski student i kra- jaznaŭstva.

Krazjaznaŭstvam cikavilacca niatolki slahoŭ-
nia, kali paŭstaŭeć roznyja dzieła hetaj mety ar-
hanizacyi i tavarystvy, ale cikavilisia im i daŭ-
niej. Wialiki historyk Tacyt, žviedyvajućy Eŭro-
pu, byŭ navat na Bielarusi (u svaich apisańniach
uspaminaje Paleśsie). Dalej — padaroży Kolum-
ba na Zachad, slahoŭnaha misjanera jezuity Lafito
na Ŭschod, prynosiac usiamu światu nieabliča-
nyja karyści.

Paznańnie svajho rodnaha kraju — heta jość
sviatym abaviazkam kožnaha čalavieka, a piera-
dusim intelihiента. U nas Bielarusaŭ — hetaŭe za-
dańnie ū pieršuju čarhu ūskładaŭecca na naša
studenstva, jakoŭe musieć dapaŭniać svaju viedu
časta samatuham. Čužaja navuka niezaŭsiody
nam ab nas choča havaryć praŭdu. Asabliva
halina historyi Bielarusi zusim zaniadbanu ū ču-
žych školach, abo falšyva vyšviettlena.

Biełaruski intelihiент, paznaŭšy svoj kraj,
zmoža skazać stanoučaje slova praŭdy sabie
i čužyncu. Majućy zapas viedy zmoža papulary-
zavać usie tyja bahećci našaj prošlaści, jakija
pakryty pyłam staradaŭnaści i sučasnaści.

Nadyšli letnija vakacyi — čas najbołš da-
hodny dla vandrouki — turystyki, jak hrupova, tak
i pasobna. Kožny student musieć ułažyć sabie
maršrut i plan pracy na vloscy. Kali nia zmoža
byvać u šmat miascach, to pavinien choć dobra
zviedać svoj paviet abo niekalki vołaściaŭ.

Wybirajučysia ū takuju padarož, treba ūziać
z saboju ū mieru mahčymaści jak najbołš bieła-
ruskaj nacyjanalnaj literatury i razpaŭsiudžyvać
jaje na vloscy. U kožnaj vloscy na šlachu van-
droŭnym treba zatrymacca dzień-dva: zbližycca
da ludziej, pahavaryć z imi, raspytać ab žyćci
narodna-biełaruskim, palityčnym, kurtynym i hra-
madzkim. Umieru mahčymaści, kali isnujuć jaki-
ja biełaruskija arhanizacyi — pračytać tam lekcyju
z haliny biełaruskaj kulture: literatury, historyi,
hieohrafii i t. p.

Treba takža daśledavać ekanamižny stan
vloski: zapisać, skolki nasielnictva ū dadzienaj
vloscy, mužčyn i kabiet, skolki zlamli ahulaŭ na
celaj vloscy, lik bleziamielnych i maľazlamiel-
nych, sieradniakoŭ i zamažniejšych. Jakoŭe zbo-
ža siejuć, jaki system abšarny, čym nasielnictva
zajmaŭecca aprača ziemlerobstva. Jaki skłađ na-
cyjanalny vloski, vieravyznańnie, šviedamaść na-
cyjanalnaja. Dzie bołšaja šviedamaść — siarod
pravaslaŭnych ci katalikoŭ. Relihijnaść ci hlybo-
ka zakaranilušysia, jakija adnosiny da ducha-
vlenstva, uradoŭcaŭ, asadnikaŭ polskich?

Jakija historyčnyja pamiatki znachodziacca
na abšarach dadzienaj vloski, (kurhany, valatoŭ-
ki, haradzliščy i inš.). Jakija isnujuć uročyščy,
rekt, vaziory, lasy, nazovy ich, jakija z imi
zviazanyja narodnyja pahavorki — lehendy.

Zapisyvać narodnych lekaraŭ (šaptunoŭ, ča-
raŭnikoŭ). Kali jość fatahraficzny aparat, to fatah-
rafavać usio, što jość charakternaje dla biełarus-
kaj vloski. Dla metaŭ etnohraficznych. hieohrefič-
nych i antropohičnych varta fatahrafavać typaŭ
biełaruskich u ich štodziennaj i švietočnaj vopratcy.

Karyšć dla hetak pracujučaha nad kraz-
jaznaŭstvam jość taja, što jon praktyčna-namacalna
prastudjuje Bielarusi, paznaŭe usie prajavy mi-
nuščyny i sučasnaści, razšyryć svaje haryzonty
na žyćcio praktyčnaje, uzbahacić svaju viedu.

Dalej, hety intelihiент u halinie narodnaha
ušviedamleńnia zrobieć vialikuju rabotu, pašyru-
ćy biełaruskaje drukavanaŭe slova, jakoŭe jašče
nia ūsiudy, abo ū maľoj kolkaści pranikla na
vlosku.

Nahramadžanyja materyjały krazjaznaŭcam
daduć mahčymaść biełaruskim navukovym i kul-
turna-prašvietnym ustanovam pavieści pozytyŭ-
nuju rabotu ū halinie biełarusaznaŭstva — praz
čytańnie referataŭ, drukavańnie artykulaŭ, mana-
hrafijaŭ z hetaj-ža haliny. Ab tych karyščach,
jakija prynosić krazjaznaŭstva, šmat havoryć nia
treba; prystupiŭšy da pracy — zaraz pierakana-
jemsia ab jaje važnym i nieabchodnym značeńni.

A dzieła hetaha kidaju klič: *Biełaruski
Studencie, na wiosku, da pracy krazjaznaŭčaj.
Student — krazjaznaŭca.*

Redakcyjnaja Kalehlja „Studenskaj Trybuny“ — u skłađze kal. kal: M. Tatarynovičanka, J. Šutovič i J. Malecki

Sekretaryjat „Stud. Trybuny“ čynny kožnuju niadzielu miž 11—12 hadz. pry vul. Ludvisarskaj 1—19.